

Od alpských chalup po zdobné statky

Vesnice na Prachaticku ukrývají skvosty venkovské architektury. Usedlosti kdysi sloužily statkářům. Dnes je obdivujeme jako památky.

David Nebor
redaktor MF DNES

Lidovou architekturu a selské baroko známe na jihu Čech především z Holašovic, unikátu zapsaného na seznamu památek UNESCO. Staré venkovské stavby jsou ale rozestěpány po celém kraji. Jen někde se však dochovaly tak, abychom je ocenili. Jedná se například o oblast Soběslavsko-velselských blat, Hlubocko, dřevěnou zástavbu na Milevsku nebo Prachaticko, které vyčnívá především svou pestrostí.

Region se rozkládá přes Šumavu, její podhůří a pak přechází do nižších poloh. Díky těmto rozdílům najdeme v oblasti více typů venkovských staveb, které podléhaly různým vlivům. Od dřevěných chalup inspirovaných Alpami po zděné usedlosti s barevnými fasádami, kterými chtěli hospodáři ukazovat na vsi svůj úspěch.

Nápad přinesli z Alp

Jedinečné domy stojí ve Volarech. Obklopují především ulice Česká a K. V. Raise a tvoří vesnickou památkovou rezervaci. „Jsou to velké stavby s nízkým sklonem střech. Odlišují se od tradiční šumavské zástavby s drobnými roubenými domy. Jde o větší chalupy alpského typu, které najdete jen u Volar,“ vysvětluje David Javorský, odborník na lidovou architekturu z českobudějovické pobočky Národního památkového ústavu (NPÚ).

Z prostředí rakouských a německých Alp se inspirovala část dřívějších německých obyvatel, kteří vystavěli pro Čechy netypická obydlí. Vzácný soubor podobných „alpských domů“ nalezneme i v malé vesničce Dobrá nedaleko Volar. Jsou tam poskládané podél silnice asi ve dvou kilometrech. Rovněž jsou to poloroubené a zděné domy, které tvoří původní dřevařskou osadu.

Obě místa spojuje značená trasa pro pěší, můžete si tak udělat zhruba šestikilometrový výlet po stopách unikátních chalup. Cestou je

k vidění třeba Soumarské rašeliniště. Z Volar vede do Dobré i cyklotrasa přes Soumarský most a Volarské šance, což jsou zbytky opevnění z dob třicetileté války.

„Dále jsou z hlediska venkovské architektury hodnotné obce Lažité nebo Vitějovice, obě jsou vyhlášené vesnické památkové zóny. Tam už klasické šumavské roubenky více nahrazují zděné stavby, na kterých ale ještě nevidíme tak výrazné zdobení. Velmi hodnotné je, když se dochovala urbanistická řešení a vidíme, jestli usedlosti obklopovaly náves nebo byly po obci více roztroušené,“ uvazuje Javorský z NPÚ.

Chlubili se výzdobou

Mezi nejmalebnější obce Jihočeského kraje patří Vodice a Třešňový Újezdec u Lhenic. Návisi tam zkrášlují pestrobarevné fasády a zdobné štíty starých domů a usedlostí z 19. století. V této oblasti už dřevo nahradila vyloženě zděná obydlí.

„Je to dáno polohou v podhůří Šumavy, kde se hospodařilo jinak. U šumavských pastvín stačila jedna dřevěná chaloupka pro pastevce, jenže Lhenicko byla čistě zemědělská oblast, kde se prosadilo například ovocnářství. Z toho místní prosperovali, tomu odpovídají stavby větších, honosnějších statků, kde mohli své produkty uskladňovat,“ povídá David Javorský.

Bohaté štukové tvary i barevné zdobení fasád pak vycházelo z toho, že šlo o vizitku daného hospodáře. Ten dával najevo, že si to může dovolit a jeho statek bohatne, dělal si tím rovněž jakousi reklamu. Vodice i Třešňový Újezdec jsou jedinečné právě díky dochovanému celému souboru lidových staveb. Jsou od sebe vzdálené jen necelé dva kilometry a spojuje je značená stezka pro pěší i cyklotrasa.

Krajem ovocnářů do obou vesniček si můžete udělat krátkou vycházku přímo ze Lhenic. Delší cesta vás čeká z Brloha. Pokud to vezmete oklikou přes zříceninu hradu Kuglvajt a nedostavěný klášter v Kuklově, našlapete 11 kilometrů. Můžete i porovnávat se slavnými

V kraji ovocnářů V Třešňovém Újezdci stojí kaplička svatého Václava. V roce 1818 ji postavili ve stylu selského baroka. Udává ráz celé návsi, kterou doplňují staré hospodářské usedlosti. Obec patří k těm nejmalebnějším na jihu Čech. Leží nedaleko Lhenic na Prachaticku. Foto: Petr Lundák, MAFRA

Holašovicemi, které jsou od Třešňového Újezdce vzdálené po značené cestě zhruba 13 kilometrů.

Rukopis Jakuba Bursy

Na podobě venkova v okolí Prachatic se výrazně podílel i přední zednický a štukatérský mistr Jakub Burs. Selské štíty zdobil náboženskými motivy, různorodými tvary a nápisy, kde zmiňoval sebe i statkáře, pro kterého tvořil.

Jeho díla nalezneme především v okolí Vlachova Březí. Typickým příkladem je jeho ikonická brána v Předslavicích, které už leží na Strakonicko. Tam se vyplatí přijet i kvůli Muzeu venkovského života, do kterého se vstupuje právě zmíněnou zdobenou branou Jakuba Bursy.

„Ukazujeme věci, které obyvatelé vesnice 19. století využívali. V expozici máme například zemědělské stroje a další předměty potřebné k hospodaření nebo pěstování obil-

Stojí jen v okolí Volar Pro české prostředí jedinečné chalupy alpského typu stavěli někdejší němečtí obyvatelé ve Volarech a nedaleké vesničce Dobrá (na snímku). Byly větší než klasické šumavské roubenky. Foto: Eva Zuzáková

lovin. Jde o jakési povídání o celkovém způsobu starého života na vsi,“ zve zakladatel muzea Václav Jungwirth. Od 1. června má muzeum otevřeno ve všední dny, zatím po předchozí domluvě po telefonu.

Pestré zaměření mistra Bursy ukazuje i malá Libotyně, kam dojedete na kole z Předslavic za necelou hodinu. Tady se postaral o štít velké usedlosti, kapličku i dům kovárny. Jeho díla zdobí i vedlejší Radhostice.

Většina hodnotných domů, statků a usedlostí, které tvoří zmíněné památkové zóny, zůstávají v rukou soukromých vlastníků. S nimi památkáři konzultují, jak architektonické památky co nejlépe zachovat.

„Vždy by ale mělo jít o kompromis. Ve stavbách sice musejí zůstat kulturní a historické hodnoty, ale zároveň mají plnit požadavky současnosti, aby se z nich nestal pouhý skanzen bez života,“ upozorňuje památkář Javorský.

Od mistra Brána dnešního Muzea venkovského života v Předslavicích je typickým dílem zednického mistra Jakuba Bursy. Foto: Václav Jungwirth